

Nr 90.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till kurs för farmacie kandidatexamen; given Stockholms slott den 17 februari 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

N. Quensel.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 17 februari 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anför härefter t. f. chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Quensel:

Utbildningen till apotekaryrket börjar med minst två års lärotid såsom *apotekselev*. Efter denna grundläggande praktiska utbildning avlägges *farmacie kandidatexamen*, vilket normalt sker efter genomgång av en vid farmaceutiska institutet anordnad kurs, som i vanliga fall pågår under tiden från den 1 september till slutet av februari nästföljande år. Efter avläggandet av kandidatexamen följer tjänstgöring å apotek såsom farmaceut under minst tolv månader och därefter genomgång av den tvååriga lärokurs, som leder till *apotekarexamen*.

För att bli antagen till apotekselev fordras studentexamen med vitsord om minst godkända insikter i vissa ämnen. Antagning sker genom Sveriges apotekareförbunds verkställande utskott. Antalet apotekselever, som varje år högst må antagas, bestämmas av medicinalstyrelsen på förslag av nämnda utskott och efter det Sveriges farmaceutförbund lämnats tillfälle att yttra sig. Gällande bestämmelser angående apotekselevs antagande och lärotid m. m. äro meddelade i kungörelsen nr 361/1929. Den 1 januari 1940 träda nya bestämmelser i ämnet i kraft, vilka meddelats i kungörelsen nr 765/1938. I här angivna avseenden sker enligt den nya kungörelsen icke någon väsentlig förändring.

År 1937 antogos 76 apotekselever och år 1938 75.

Tillträde till den ordinarie kursen för farmacie kandidatexamen vid farmaceutiska institutet kan varje år normalt beredas endast för ett begränsat antal apotekselever, för närvarande 56. En tillfällig ökning till 80 medgavs för 1937—38 års lärokurs.

I underdånig skrivelse den 2 februari 1939, som till ecklesiastikdepartementet inkommit den 7 februari 1939, har nu medicinalstyrelsen hemställt bland annat om anordnande vid farmaceutiska centralinstitutet med början den 1 mars 1939 av en extra kurs för farmacie kandidatexamen samt att Kungl. Maj:t måtte för ändamålet ställa ett belopp av 10,600 kronor till styrelsens för institutet förfogande.

Medicinalstyrelsens hemställan har föranletts av en utav centralstyrelsen för Sveriges apotekareförbund i skrivelse den 28 november 1938 till medicinalstyrelsen gjord framställning i ämnet, varöver av styrelsen infordrade yttranden avgivits den 12 december 1938 av farmaceutiska institutets lärarkollegium, den 20 december 1938 av dess styrelse, den 7 januari 1939 av centralstyrelsen för Sveriges farmaceutförbund och den 20 januari 1939 av apotekarsocietetens direktion. Över medicinalstyrelsens framställning har utlåtande avgivits av statskontoret den 11 februari 1939.

Apotekareförbundets centralstyrelse har motiverat sin framställning med nödvändigheten av att åtgärder med det snaraste vidtoges för avhjälpande av den brist på utbildade farmaceuter, som enligt centralstyrelsens förmenande för närvarande rådde.

Under senare år, anför centralstyrelsen, hade det visat sig, att antalet farmaceuter, som stått till förfogande för tjänstgöring å rikets apotek, varit avsevärt mindre än det som behöfts, för att arbetet på apoteken skulle kunna utan större olägenheter bedrivas. Denna brist på behövlig arbetskraft syntes under senare tider i stället för att minska tvärtom hava tilltagit och i många fall förorsakat landets apoteksföreståndare utomordentligt stora bekymmer. Centralstyrelsen hade med anledning härav undersökt, vilka åtgärder som möjligen skulle kunna vidtagas för att i någon mån råda bot för det onda.

Den årliga avgången bland de obefordrade farmaceuterna hade under de

sista elva åren visat sig vara i medeltal 54. Vid beräkandet av medeltalet avgångna hade hänsyn ej tagits till den ytterst osäkra faktor, som återinträdet i yrket av därifrån tidigare avgångna utgjorde. Antalet apotekselever, vilka redan före inträdet till kursen för farmacie kandidatexamen lämnat yrket, hade beräknats till i medeltal 5,2 per år.

Under tioårsperioden 1928—37 hade antagits sammanlagt 575 elever. Under åren 1930—38 hade utexaminerats 529 farmacie kandidater och i mars 1939 beräknades tillkomma ytterligare 52 kandidater, vadan under tioårsperioden 1930—39 yrket skulle komma att hava tillförts sammanlagt 581 nya farmaceuter, d. v. s. 41 flera än som under en tioårsperiod beräknades avgå från de obefordrades led. Under sådana förhållanden kunde man haft anledning förvänta, att för närvarande skulle finnas ett visst överskott på tillgänglig farmaceutisk arbetskraft. Anledningen till att så icke vore förhållandet utan att tvärtom en kännbar brist härå föreläge, vore emellertid enligt centralstyrelsens förmenande tydlig nog. Under de senaste tio åren hade det uppenbarligen ej varit tillräckligt, att rekryteringen så ordnats, att antalet avgångna obefordrade farmaceuter ersatts med ett motsvarande antal nyexaminerade farmacie kandidater. Behovet av ett större antal farmaceuter än det för tio år sedan erforderliga hade särskilt under de senaste åren i ej ringa grad stegrats, detta huvudsakligen till följd av den på grund av rådande högkonjunktur avsevärt ökade omsättningen å rikets apoteksinrättningar. Sålunda hade många apotek, som tidigare ej haft behov av annan farmaceutisk arbetskraft än apoteks innehavaren själv, numera ej kunnat på ett tillfredsställande sätt skötas utan biträde av farmaceutisk medhjälpare. Centralstyrelsen hade under oktober månad 1938 annodat landets apoteks föreståndare att meddela, huruvida och i så fall i vilken utsträckning brist på farmaceutisk personal för närvarande förefunnnes å vederbörandes apotek. Av de inkomna svaren framginge med all önskvärd tydlighet, att ett verkligt nödläge förefunnnes å många apoteksinrättningar, och att särskilda åtgärder för ernäendet av bättre förhållanden vore absolut nödvändiga. Centralstyrelsen kunde i detta sammanhang ej underlåta att erinra om att det i vissa fall varit behövt förordna pensionerad f. d. apoteks innehavare som tillfällig föreståndare å apotek, där annan farmaceutiskt utbildad person ej kunnat erhållas.

Med anledning av vad sålunda under utredningen framkommit, vore centralstyrelsen av den bestämda uppfattningen, att det vore av största vikt, att sådana åtgärder vidtoges, varigenom inom kortast möjliga tidsperiod ett antal nya farmaceuter kunde tillföras apotekaryrket.

Av de under år 1937 antagna 76 apotekseleverna hade 31 vunnit inträde vid 1938—39 års kurs för farmacie kandidatexamen. Återstode sålunda 45 elever, vilka under normala förhållanden skulle kunna vinna inträde vid motsvarande kurs 1939—40. Centralstyrelsen ville nu till medicinalstyrelsen rikta en enträgen vädjan att hos Kungl. Maj:t hemställa om anordnandet av en extra kurs för farmacie kandidatexamen med början den 1 mars 1939 och med rätt för de 45 elever, vilka antagits under år 1937 och som ej deltagit i nu pågående kurs för farmacie kandidatexamen, att vinna inträde vid denna extra kurs. Redan omkring den 1 september 1939 skulle genom en dylik anordning yrket kunna tillföras omkring 45 nya farmaceuter. Vid den ordinarie kursen 1939—40 skulle av de 75 elever, vilka antagits år 1938, 56 kunna vinna inträde, om de erhöles dispens från bestämmelser om två års elevtid. Därjämte hemställde centralstyrelsen om anta-

gande av 35 extra apotekselever år 1939, vilka förutsattes komma att erhålla dispens från bestämmelsen om minst två års praktik för att kunna genomgå 1940—41 års farmacie kandidatkurs.

Emot här föreliggande förslag skulle den invändningen kunna göras, att, därest detsamma bifölles, ett antal farmaceuter kunde vid fall av inträdande lågkonjunktur riskera att bliva arbetslösa. Centralstyrelsen ville här emot som sin mening uttala, att det från såväl apotekaryrkets som ej minst det allmännas synpunkt måste anses vara till mindre skada, om vid något tillfälle en viss arbetslöshet skulle uppstå inom apotekaryrket än om på grund av bristande arbetskraft apotekens behöriga skötsel äventyrades.

Farmaceutiska institutets lärarkollegium har kostnadsberäknat den ifrågasatta kursen till 13,900 kronor. Kollegiet har uttalat vissa betänkligheter men likväl icke avstyrkt förslaget.

En extra kurs för farmacie kandidatexamen med början den 1 mars 1939 komme, yttrar kollegiet, på grund av att Kungl. Maj:t den 5 augusti 1938 bifallit styrelsens för institutet begäran om framflyttning av examensperioden i februari till senare hälften av mars, att under mars och september månader pågå jämsides med ordinarie kurser, förutsatt att även den extra kursen komme att omfatta sju månader. Trots denna omständighet syntes dock kursens behov av lokaler kunna tillgodoses på ett tillfredsställande sätt.

Beträffande kostnaderna för kursen hade lärarkollegiet utfört följande beräkning, utgående från de arvoden, som av Kungl. Maj:t på styrelsens hemställan beviljats för extra lärare vid den utökade kursen för farmacie kandidatexamen 1937—38.

Lärare (laborator) i kemi och kemisk farmaci	kronor	4,000
Lärare (laborator) i botanik och farmakognosi	»	4,000
Lärare i teknisk farmaci och farmaceutisk författningskunskap	»	2,000
Extra laborator i kemi (två månader)	»	1,200
Arvode för kurs i steriliseringsteknik	»	700
Vaktmästare, omkring	»	2,000

Summa kronor 13,900.

Med den föreslagna kursen skulle vinnas, att högst 45 farmacie kandidater skulle kunna utexamineras sex månader tidigare, än om de genomgått den ordinarie kurs, som började den 1 september 1939. Med den ifrågasatta extra kursen samt ordinarie kurs skulle till slutet av mars 1940 kunna utbildas (45 + 56 =) 101 kandidater. Tidigare hade vid institutet varit anordnad parallellkurs eller utökad kurs, varvid plats hade kunnat beredas åt 80 elever. Parallellkursen 1930—31 hade dragit en kostnad av omkring 6,000 kronor och den utökade kursen 1937—38 omkring 4,600 kronor.

Kollegiet kunde icke underlåta påpeka, att svårigheter kunde uppstå att för den föreslagna extra kursen förvärva kompetenta lärare, i synnerhet som de löneförmåner, med vilka kollegiet ansett sig böra räkna, ställde sig ogynnsamma i förhållande till de löner, som utginge vid tjänstgöring på apotek.

Apotekareförbundet utginge från att en elevtid av endast ett år skulle kunna vara tillfyllest. Kollegiet, som även tidigare hävdade, att den i författningarna föreskrivna minimitiden av två år fortfarande borde fordras, ville

som ytterligare belägg för denna sin åsikt hänvisa till uttalanden av instruktionsapotekaren till institutets föreståndare. Kollegiet ansåge i likhet med instruktionsapotekaren, att särskilt svåra olägenheter vållades därav, att apoteksföreståndare och elev icke från början vore inriktade på att elevtiden kunde bli endast ettårig. Den värdefullaste delen av utbildningen, vid receptur och i laboratorium, uppskötes alltför ofta till andra året och bleve med nuvarande ordning endast nödtorftig. Lärarkollegiet skulle för sin del hellre se, att elevtiden tills vidare generellt bestämdes till ett år, därest medicinalstyrelsen betraktade denna tid som tillräcklig.

Lärarkollegiet ville även vid detta tillfälle påpeka en annan utväg i den förhandenvarande situationen, nämligen tillfällig legitimering av elever att på eget ansvar utföra farmaceuts arbete. Vid en sådan lösning av frågan skulle det ligga i varje apoteksföreståndares omedelbara och personliga intresse att under den till buds stående tiden giva eleven bästa möjliga utbildning.

Styrelsen för farmaceutiska institutet har funnit de av lärarkollegiet beräknade utgifterna för kursen böra höjas till 15,100 kronor samt har framhållit, att, då elevavgifterna för kursen uppginge till ($45 \times 100 =$) 4,500 kronor, kursen alltså komme att draga en kostnad av ($15,100 - 4,500 =$) 10,600 kronor. Tillika har styrelsen påpekat, att en alternativ lösning av det föreliggande problemet kunde tänkas — ökning av elevantalet vid den ordinarie kursen läsåret 1939—40 — men har samtidigt uttalat, att detta alternativ ur utbildningssynpunkt ställde sig mindre fördelaktigt.

Styrelsen utginge ifrån att behovet av en ökning av den farmaceutiska personalen på apoteken ansåges konstaterat och hade närmast att yttra sig om på vad sätt en ökning av antalet utexaminerade farmacie kandidater skulle kunna ernås inom den närmaste tiden.

Vid den ordinarie kursen 1937—38 hade antalet studerande ökat från normalt 56 till 80, varvid de ordinarie lärarna hållit föreläsningar och förrättat examination, under det att extra lärare anstälts som hjälp vid de praktiska övningarna. Denna anordning vore såväl beträffande kostnaden som även och framförallt beträffande undervisningens enhetlighet att föredraga framför de tidigare och senast läsåret 1930—31 anordnade parallellkurserna med särskilda lärare.

Apotekareförbundet föresloge nu en annan utväg, nämligen anordnandet av en extra kurs på annan tid än de ordinarie kurserna och med början den 1 mars 1939.

Det första alternativet, en ökning av antalet studerande, vid den ordinarie kursen 1939—40, vore från utbildningssynpunkt att föredraga. De ordinarie lärarna skulle alltjämt hava ansvaret för undervisning och examination, och extra lärare skulle endast behövas som biträde åt de ordinarie lärarna vid de praktiska övningarna. På detta sätt skulle plats kunna beredas för 80 elever, d. v. s. förutom de 45, som antagits till elever 1937, ytterligare 35.

Kostnaden för den utvidgade kursen 1937—38 hade beräknats till 4,600 kronor, nämligen: för extra laboratorer under sammanlagt sju månader 4,000 kronor, ersättning för tjänstledighet åt lärarna i teknisk farmaci och farmaceutisk författningsskunskap 350 kronor samt ökat arvode

åt läraren i steriliseringsteknik 250 kronor. Av samma skäl, som nedan anfördes beträffande lärarna vid en extra kurs, ansåge styrelsen emellertid, att arvodet till extra laboratorer borde beräknas efter 650 kronor per månad, varigenom totalsumman höjdes till 5,100 kronor. Genom att elevantalet ökades med 35, tillfördes institutet kursavgifter till ett belopp av 3,500 kronor, varför för kostnadernas täckande skulle erfordras ett anslag av 1,650 kronor.

Det andra alternativet, anordnandet av en extra kurs med början den 1 mars 1939, skulle snabbare leda till målet, enär 45 farmacie kandidater skulle kunna utexamineras i september 1939. Vid den ordinarie kursen 1939—40 skulle under förutsättning av vederbörlig dispens 56 elever kunna intagas. Sammanlagt skulle således vid dessa båda kurser kunna utexamineras 101 farmacie kandidater före utgången av mars 1940.

Såsom ovan framhållits, ställde sig det senare alternativet från utbildningssynpunkt mindre fördelaktigt, enär undervisningen åtminstone till största delen måste anförtros åt tillfälligt anställda lärare.

Lärarkollegiet hade utfört en beräkning av kostnaderna för en extra kurs. Styrelsen, som icke haft tillfälle undersöka möjligheten att förvärva kompetenta lärare för en dylik kurs men förutsatte, att möjlighet härtill föreläge, ansåge sig emellertid böra beräkna ett något högre arvode åt lärarna i kemi och kemisk farmaci, respektive i botanik och farmakognosi samt åt den extra laboratorn i kemi, enär härtill endast torde kunna ifrågakomma personer, vilka nu innehade anställning å apotek med en inkomst, som med hänsyn till gällande avtal kunde beräknas till omkring 650 kronor per månad. Man kunde ej utgå ifrån, att dessa skulle lämna sin ordinarie befattning och åtaga sig ett tillfälligt arbete på sådana villkor, att detta skulle medföra ekonomisk förlust. Kostnaderna för en extra kurs med början den 1 mars 1939 kunde i anslutning härtill beräknas till omkring 15,100 kronor, nämligen:

Lärare (laborator) i kemi och kemisk farmaci	kronor	4,550
Lärare (laborator) i botanik och farmakognosi	»	4,550
Lärare i teknisk farmaci och farmaceutisk författningsskapskap	»	2,000
Extra laborator i kemi (två månader)	»	1,300
Arvode för kurs i steriliseringsteknik	»	700
Vaktmästare, omkring	»	2,000

Summa kronor 15,100.

Kursavgifterna för 45 elever uppginge till 4,500 kronor, varför för kostnadernas täckande skulle erfordras ett anslag av 10,600 kronor.

Slutligen ville styrelsen framhålla önskvärdheten av att de apoteksinnehavare, på vilkas apotek elever utbildades, anmodades att från början anordna elevutbildning med hänsyn till möjligheten av att elever under nu rådande förhållande kunde vinna inträde vid institutet redan efter ett års elevtid.

Centralstyrelsen för Sveriges farmaceutförbund har avstyrkt de ifrågasatta åtgärderna för ökning av antalet utbildade farmaceuter under motivering, att åtgärderna syntes onödiga och komme att inverka ogynnsamt

på farmaceuternas arbetsmöjligheter. Till stöd härför har anförts bland annat:

Apotekareförbundet motiverade i föreliggande hemställan sin uppfattning om ökat behov av farmaceutisk personal med att omsättningen å rikets apotek under de senaste åren avsevärt ökats och att det uppenbarligen ej varit tillräckligt, att antalet avgångna farmaceuter ersatts med motsvarande antal nyexaminerade farmacie kandidater. Häremot ville farmaceutförbundet anföra, att personalen å rikets apotek ökats med ungefär 100 farmaceuter sedan år 1933, det första år, som efter senaste lågkonjunktur visat en bestående ökning i omsättningen å rikets apotek. Samtidigt kunde framhållas, att under tiden 1933—1 april 1936 rått arbetslöshet, vilken upphört samtidigt med att kungl. brevet av den 7 februari 1936 angående avgifter från apoteken för vissa gemensamma ändamål m. m. trätt i kraft. Trots denna faktiska ökning av personalstocken förefunnes enligt apotekareförbundet ett verkligt nödläge å många apoteksinrättningar. Härvid torde i första hand åsyftas svårigheten att anskaffa farmaceutisk arbetskraft vid vakanser på grund av inträffade sjukdoms- och dödsfall eller på grund av de utredningar, som på medicinalstyrelsens föranstaltande ägde rum angående vissa självständiga apoteks ifrågasatta förändring till filialapotek. Enär vid sådana tillfällen vakansens längd vore ytterst obestämd, vore det förklarligt att svårigheter mötte att få dessa tjänster besatta. Centralstyrelsen ville emellertid i detta sammanhang framhålla, att överenskommelse träffats mellan apotekareförbundet och farmaceutförbundet om inrättande av en fast vikariekår, som skulle anställas av apotekareförbundet. Något ledigförklarande av dessa befattningar hade dock ännu icke ägt rum. Centralstyrelsen hade genom inkomna förfrågningar bibringats den uppfattningen, att sökande till dessa befattningar skulle komma att anmäla sig, och ansåge, att ett ledigförklarande av desamma skulle vara av största betydelse för besättande av ovannämnda vakanser.

Den brist på farmaceutisk personal, som ytterligare skulle förefinnas, kunde icke motivera de ur flera synpunkter betänkliga åtgärder, som av apotekareförbundet föresloges. Då dessa förutsatte utexaminerande av farmacie kandidater med i vissa fall endast ett års elevtid, innebure detta en mycket betänklig avprutning på den utbildning, som enligt farmaceutförbundets mening ovillkorligen erfordrades för det ansvarsfulla arbete, som ålåg en farmacie kandidat. I gällande kungörelse angående apotekselevers antagande och lärotid m. m. stadgades, att apotekselevers lärotid skulle utgöra minst två år. Centralstyrelsen hyste den åsikten, att genom hittills företagna åtgärder redan alltför stort avsteg gjorts från denna princip, då genom dessa ett sextiotal farmacie kandidater komme att finnas med mindre än två års elevtid. Enligt apotekareförbundets förslag skulle antalet ofullständigt utbildade farmacie kandidater komma att utökas med ytterligare 136. Centralstyrelsen kunde i detta sammanhang icke underlåta att påpeka det för den läkemedelsköpande allmänheten stora riskmoment, som komme att ligga däri, att expedition på eget ansvar av läkemedel, jämväl giftiga sådana, överlåtes åt ofullständigt utbildad personal.

I full överensstämmelse med ovan uttalade mening, att kravet på fullgörande av stadgad praktisk utbildning icke kunde eftersättas, ansåge centralstyrelsen, att de år 1938 utexaminerade farmacie kandidater, som hade mindre än två års elevutbildning, icke borde vinna inträde till den kurs för apotekarexamen, som toge sin början i september månad 1939.

Därest den omtalade bristen på farmaceutisk arbetskraft för närvarande vore så svår som gjordes gällande, torde situationen bliva ännu värre, om apoteken berövades den hjälp, som de 45 eleverna till den föreslagna extra kursen utgjorde, då dessa vore berättigade att under farmaceuts uppsikt utföra farmaceutiskt arbete. Dessutom skulle denna kurs till tiden komma att under minst en månad sammanfalla med pågående ordinarie kurser.

Det personalbehov, som skulle behöva täckas, ansåge centralstyrelsen fortare och lämpligare kunna fyllas genom ett effektivt utnyttjande av den stora reserv, som enligt uppgifter, inhämtade från föreningen apotekarkärens ålderstilläggs-kassa, funnes i form av för närvarande ej alls eller endast tillfälligtvis tjänstgörande farmaceutisk personal. Genom samarbete mellan Sveriges apotekareförbund och Sveriges farmaceutförbund skulle sådan överenskommelse kunna träffas, att i görligaste mån denna reserv användes å hemortsapoteken och att därigenom personal frigjordes för tjänstgöring å apotek, varest behov av personal förefunnes. Av denna reserv torde enligt centralstyrelsens uppfattning cirka 60 personer kunna påräknas för tjänstgöring under ovan angivna förhållanden. Härtill komme cirka 35 partiellt tjänstgörande farmaceuter, av vilka en större del under samma förutsättning torde kunna påräknas för heltidstjänstgöring.

Apotekareförbundet hade anfört, att med vidtagande av föreslagna åtgärder risk för arbetslöshet skulle kunna förefinnas vid inträdande lågkonjunktur, men uttalat den meningen, att det måste anses vara till mindre skada, om vid något tillfälle en viss arbetslöshet skulle uppstå inom apotekaryrket, än om på grund av bristande arbetskraft apotekens behöriga skötsel äventyrades. Farmaceutförbundet hyste den bestämda uppfattningen, att en sådan arbetslöshet skulle uppstå, därest de av apotekareförbundet föreslagna åtgärderna genomfördes, och emotsåge därför med stor oro en sådan utveckling. Centralstyrelsen funne denna apotekareförbundets strävan att direkt medverka till skapande av arbetslöshet vara desto mera anmärkningsvärd, som från statsmakternas sida numera alla till buds stående medel användes att förhindra uppkomsten av arbetslöshet. Den utjämnande faktor vid konjunktursvängningar, som dessa arbetslösa skulle utgöra, funnes enligt centralstyrelsens mening redan i den ovannämnda personalreserven, om densamma genom föreslaget samarbete mellan förbunden rätt utnyttjades.

Apotekareförbundet hade i föreliggande hemställan anknutit behovet av farmaceutisk personal enbart till en ekonomisk faktor, apotekens omsättning, utan åktgivande på andra personalbehovet påverkande faktorer. För fastställande och avvägande av det rätta behovet måste dock enligt centralstyrelsens mening först en allsidig utredning företagas. Skulle härvid, under iakttagande av att den å rikets apotek anställda farmaceutiska personalen erhöle arbetsförhållanden, som vore förenliga med tidens krav, en utökning visa sig vara erforderlig, ville centralstyrelsen på allt sätt medverka härtill.

Apotekarsocietetens direktion har tillstyrkt de ifrågasatta åtgärderna.

Såsom i den remitterade framställningen anförts, yttrar direktionen, rådde för närvarande en starkt framträdande brist på farmaceutiskt utbildade medhjälpare på rikets apotek. Ett stort antal av societetens medlemmar nödgades i betydlig utsträckning öda bort tid och kostnader på oftast

resultatlösa försök att erhålla nödig arbetshjälp. Denna brist hade nu blivit så stor, att förhållandena vore snart sagt olidliga. Farmaceutbristen gjorde sig gällande ej blott vid mera tillfälliga behov, såsom vid ombyte av innehavare eller vid sjukdoms- och dödsfall — vilka behov vore mest iögonfallande — utan även därutinnan, att medelstora och större apotek ofta nödgades arbeta med en personal, som vore reducerad till den grad, att det under normala förhållanden skulle anses oförsvarligt och att arbetsbelastningen för de enskilda måste bli ytterst kännbar.

Direktionen måste på grund härav konstatera, att ett verkligt nödläge föreläge, varför snabba och effektiva åtgärder måste vidtagas för att, icke minst i den läkemedelsbehövande allmänhetens intresse, apotekaryrket med minsta möjliga tidsutdräkt tillfördes farmaceutiskt utbildad personal i den utsträckning, som erfordrades för att apotekens skötsel ej skulle äventyras.

Farmaceutförbundet hade i remissyttrande uttalat, att det oundgängligen erforderliga ökade personalbehovet skulle kunna täckas genom ett effektivt utnyttjande av den stora reserv, som skulle finnas av för närvarande ej alls eller endast i mindre utsträckning tjänstgörande farmaceuter. Dessa utgjordes emellertid så gott som uteslutande av kvinnor, i regel farmacie kandidater, som ingått äktenskap och på grund därav endast undantagsvis hade möjlighet att fullgöra hel eller partiell tjänstgöring på apotek. Energiska försök hade gjorts av de platsbyråer, som vore underställda centralstyrelserna för apotekareförbundet och farmaceutförbundet, att förmå här ifrågavarande farmaceuter att åtaga sig apotekstjänstgöring, men resultatet härav hade varit mycket obetydliga. Denna reserv syntes därför redan vara utnyttjad så långt det varit möjligt.

Farmaceutförbundet hade velat göra gällande, att ett bifall till den föreliggande framställningen skulle innebära en betänkelig förkortning av elevernas praktiska utbildning och att de medgivanden, som Kungl. Maj:tt tidigare lämnat i enahanda riktning, skulle hava varit alltför långt gående. I själva verket förhölle det sig emellertid så, att det såväl nu som i tidigare fall gällde elever, vilka nästan undantagslöst före elevantagningen undergått förberedande utbildning å apotek och vilka samtliga dessförinnan innehafvt fullgod kompetens för anställning såsom apotekselev, till följd varav deras praktiska utbildning i stort sett kunde jämföras med den utbildning, som erhöles under två års elevtjänstgöring.

Styrelsen för farmaceutiska institutet hade uttalat, att ur undervisnings-synpunkt en ökning av antalet studerande vid den ordinarie kursen för apotekselever 1939—40 vore att föredraga framför en extra kurs, men att anordnandet av en extra kurs från den 1 mars 1939, varom centralstyrelsen för apotekareförbundet hemställt, snabbare skulle leda till målet. Apotekarsocietetens direktion kunde instämma i den av institutets styrelse sålunda uttalade meningen och skulle därför helst hava förordat anordnandet av en »dubbelkurs» under ordinarie undervisningstid 1939—40, om direktionen ej nödgats taga hänsyn till de betänkliga olägenheter, en sådan anordning skulle innebära för apoteken. Dels vore det av största vikt, att den ytterligare oundgängligen behövligen farmaceutiska personalen tillfördes apoteken, så snart som över huvud vore möjligt, dels skulle anhopningen av elever vid »dubbelkursen» innebära, att ett betydligt större antal elever på en gång togs bort från apoteken än antalet nyantagna.

Medicinalstyrelsen har till stöd för sin hos Kungl. Maj:t gjorda framställning anfört i huvudsak följande:

Medicinalstyrelsen såsom tillsynsmyndighet över apoteken hade en daglig erfarenhet av den alltjämt svårartade bristen å farmaceutiskt utbildad arbetskraft och ansåge det vara en tvingande nödvändighet, att det nödläge, som ovedersägligen för närvarande föreläge, snarast bringades till upphörande. Den motivering, som av apotekareförbundet förebragts till stöd för de framlagda förslagen och vars bärighet i huvudsak bestyrkts genom apotekarsocietetens direktions yttrande, funne sig *medicinalstyrelsen* kunna biträda. Mot de av apotekareförbundet föreslagna åtgärderna hade av farmaceutförbundet anförts, dels att de skulle innebära ett eftersättande av kravet på fullgod praktisk utbildning av apotekseleverna, dels att genom åtgärderna skulle vid inträffande lågkonjunktur kunna uppkomma arbetslöshet bland farmaceuterna. Vad den förra invändningen beträffade, ville *medicinalstyrelsen* framhålla, att styrelsen funne apotekselevernas lärotid på apoteken vara ett synnerligen betydelsefullt led i deras utbildning. De föreliggande förslagen innebure visserligen en förkortning av nyssnämnda utbildningstid med i flertalet fall ett halvt år, men i betraktande av att de elever, som sålunda skulle få lärotiden avkortad, på få undantag när före elevantagningen undergått under längre eller kortare tid annan praktisk utbildning å apotek, ansåge sig styrelsen dock på grund av det rådande nödläget kunna förorda, att den avkortade lärotiden godtoges såsom grund för den fortsatta utbildningen. Styrelsen ville i detta sammanhang framhålla, att lärarkollegiets förslag om tillfällig legitimering av elever syntes styrelsen mindre lämpligt ur säkerhetssynpunkt än förslaget om att godtaga den praktiska utbildningen, sådan den föreläge, men utökad med den teoretiska kursen för farmacie kandidatexamen.

Vad åter anginge risken för arbetslöshet vid inträffande lågkonjunktur, funne styrelsen densamma icke böra överdrivas. Styrelsen hölle före, att ett sådant tillvaratagande till det yttersta av den farmaceutiskt (delvis också av den tekniskt) utbildade arbetskraften, som nu skedde, ur olika synpunkter icke vore till fördel varken för yrkesutövarna eller för allmänheten. Därför borde enligt styrelsens förmenande alltid ett visst överskott på farmaceutiskt utbildad arbetskraft finnas. Detta kostade visserligen något i form av arbetslöshetsunderstöd men möjliggjorde å andra sidan ett urval bland de platssökande, vartill tillfälle nu knappast finnes.

Farmaceutförbundet anförde därjämte som skäl för sitt avslagsyrkande, att det förefunnes en stor personalreserv i form av för närvarande ej alls eller endast tillfälligtvis tjänstgörande farmaceuter, vilken borde kunna komma till användning. *Medicinalstyrelsen*, som införskaffat uppgifter angående denna reserv, hade funnit, att densamma till största delen utgjordes av inom eller utom yrket gifta kvinnliga farmaceuter samt att återstoden bestode av farmaceuter, som övergått till annat yrke samt av pensionerade och till följd av långvarig sjukdom eller av annan anledning numera icke tjänstgörande farmaceuter. Vid de ganska ofta inträffade tillfällena, då dödsfall eller sjukdom förorsakat vakanser å apoteken, hade visserligen emellanåt för kortare tid sådan arbetskraft kunnat uppbringas, men numera syntes möjligheterna härtill vara praktiskt taget uttömda. Kunde denna reserv disponeras, skulle *medicinalstyrelsen* icke, trots de båda inom yrket förefintliga platsbyråernas ansträngningar att söka uppbringa farmaceutisk arbetskraft, vara nödsakad att till undvikande av

apotekens stängning låta för länge sedan pensionerade apoteksinnehavare tjänstgöra.

Apotekareförbundets förevarande förslag innefattade som första åtgärd anordnandet av en extra kurs för farmacie kandidatexamen med början den 1 mars 1939, i vilken kurs skulle vinna inträde de 45 (eller såsom apotekarsocietetens direktion riktigare uppgåve 46) apotekselever, som antagits under år 1937 och som ej deltog i nu pågående kurs för samma examen. Styrelsen för farmaceutiska institutet hade angående detta förslag anfört, att det syntes styrelsen ur utbildningssynpunkt lämpligare, att den ordinarie kursen läsåret 1939—40 utökades till dubbelkurs, varigenom 80 elever kunde mottagas. En extra kurs skulle dock bidra till att den påtalade bristen snabbare avhjälpes. Vid den extra kursen och den ordinarie skulle sammanlagt 101 (102) i stället för 80 farmacie kandidater kunna utexamineras före utgången av mars 1940. Medicinalstyrelsen, som även hänvisade till vad apotekarsocietetens direktion därom anfört, ville understryka nödvändigheten av att den extra kursen komme till stånd och kunde icke tillstyrka, att i nu rådande nödläge det visserligen ur undervisningssynpunkt mera tilltalande förslaget om dubbling av ordinarie kursen genomfördes. Styrelsen ville i samband härmed erinra om att tidigare extra lärare anställts, som skött såväl föreläsningar som examination, utan att olägenheter för undervisningen därav kunnat förspörjas. Vad styrelsen för farmaceutiska institutet anfört i fråga om kostnaderna för den extra kursen funne sig medicinalstyrelsen kunna biträda.

Statskontoret har uttalat, att ämbetsverket icke funnit anledning till erinran mot bifall till medicinalstyrelsens förevarande framställning. Beträffande frågan, på vad sätt medel för ändamålet borde beredas, har statskontoret framhållit, att av de å riksstaten uppförda, för Kungl. Maj:t för närvarande disponibla anslagen annat icke torde stå till förfogande än åttonde huvudtitelns anslag till extra utgifter. Därest emellertid nämnda anslag skulle befinnas icke förslå till gäldandet av denna kostnad, torde framställning i ämnet böra göras till riksdagen, varvid syntes böra särskilt omnämnas, att vid denna kurs inflytande avgifter, vilka eljest brukade redovisas såsom uppbörd å farmaceutiska institutets materielanslag, i detta fall borde få användas till gäldande av utgifterna för kursen.

Enligt den lämnade redogörelsen hava de åtgärder, som på senare tid vidtagits i syfte att avhjälpa bristen på farmaceutiskt utbildad personal, icke befunnits tillräckliga. Förslag föreligger om ytterligare åtgärder i denna riktning. Sålunda ifrågasättes, att med början den 1 mars 1939 vid farmaceutiska institutet anordnas en extra kurs för farmacie kandidatexamen, avsedd för omkring 45 deltagare. Härigenom skulle apoteken redan hösten 1939 erhålla ett relativt stort tillskott av nyutbildade farmacie kandidater.

Ehuru vissa av de erinringar, som från farmaceutiska institutets sida och även av Sveriges farmaceutförbund framställts mot det föreliggande förslaget, syntes mig befogade, har jag dock med hänsyn till den nu rådande situationen inom apoteksväsendet icke funnit mig böra motsätta mig

Departementschefen.

nämnda förslag. Mot det ifrågasatta antalet kursdeltagare har jag icke ansett mig böra i sakens nuvarande läge framställa någon erinran. Om personalbehovet vid apoteken i framtiden skulle avtaga, exempelvis till följd av minskad apoteksomsättning eller åtgärder för reglering av de särskilda apotekens personal, finnas möjligheter att anpassa rekryteringen av apotekselever och utbildningen av farmaceutisk personal efter de ändrade förhållandena.

De av farmaceutiska institutet utförda kostnadsberäkningarna torde kunna i huvudsak godtagas. I motsats till statskontoret anser jag, att de vid kursen inflytande avgifterna icke böra användas till gäldande av utgifterna för kursen utan böra på vanligt sätt redovisas såsom uppbörd å farmaceutiska institutets materielanslag. Det för ändamålet erforderliga anslagsbeloppet lär dock, bland annat med hänsyn till att kostnaderna för vaktmästarhjälp synas för högt upptagna, kunna begränsas till 14,500 kronor. Detta belopp synes lämpligen böra anvisas ur förslagsanslaget till oförutsedda utgifter, vartill riksdagens medgivande torde böra inhämtas.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att till bestridande av kostnaderna för en extra kurs för farmacie kandidatexamen må av förslagsanslaget till oförutsedda utgifter tagas i anspråk ett belopp av högst 14,500 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
G. v. Krusenstjerna.